

ΤΟ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙ

Ἡ ἐργασία τοῦ παιδιοῦ εἶναι καὶ θὰ μείνει τὸ μεγαλύτερο στίγμα τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ.

Διακόσιες ὀγδόντα ἕξ χιλιάδες παιδιὰ 6—14 χρόνων μένουσ' κάθε χρόνο ἀναλφάβητα τὸν τόπο μας γιὰ νὰ ριχτοῦν πρότερα στὴ δουλειά, 173.848 κορίτσια καὶ 112.591 ἀγόρια.

Ἀτέλειωτες χιλιάδες παιδιὰ ἐγκαταλείπουν τὸ δημοτικὸ σχολεῖο πρὶν φοιτήσουν τὰ ἕξ ὑποχρεωτικὰ χρόνια, γιὰ τὸν ἴδιο λόγο.

Ἔτσι διαφαίνεται πῶς ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ παιδιοῦ εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς μεγαλύτερες πληγές τῆς χώρας μας, ποὺ ἐτοιμάζει τὸ πειδὸ πρόσφορο ἔδαφος στὴν ἀρρώστεια, στὴ σωματικὴ ἢ πνευματικὴν ἀποκάρωση, στὸ θάνατο.

Ἄν ὅλ' αὐτὰ τὰ παιδιὰ δουλεύουν σὲ ἀγροτικὴ ἢ βιομηχανικὴ ἐργασία, ἂν δουλεύουν στὸ σπίτι σὺν σκλάβοι τῆς δικῆς τους οἰκογένειας ἢ στὰ χέρια ξένων ἐκμεταλλεῶν τῆς οἰκονομικῆς τους ἀθλιότητος, τὸ ἔγκλημα εἶναι ἐξίσου μεγάλο.

Ἐγκλημα πρὸς τὸ ἴδιο τὸ παιδί, ποὺ φθίνει πρὶν μεγαλώσῃ· χάνοντας γιὰ πάντα τίς μικρές του δυνάμεις.

Ἐγκλημα πρὸς τὸν πολιτισμὸ καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξη τῆς χώρας, ποὺ στηρίζονται στὴν ἐργασία ἀτόμων γερῶν στὸ σῶμα καὶ γενναίων στὴν ψυχὴ.

Τὸ παιδί δουλεύει στὸ χωριὸ πρόωρα, γιατί ἡ συμβολὴ του χρειάζεται γιὰ τὴν παραγωγή. Γι' αὐτὴν δίνονται ὅλες οἱ δυνάμεις τῆς χωρικῆς οἰκογένειας. Ἡ ἐργασία λοιπὸν τοῦ παιδιοῦ ἀποτελεῖ θετικὴ συνεισφορά στὴ διατροφή τῆς καὶ ἀπαραίτητη σχεδὸν πάντοτε. Μὲ τὴ μικρὴ ἀτομικὴ καλλιέργεια ἢ οἰκογένεια δὲν μπορεῖ νὰ πληρώσῃ ἰδιαίτερο βοηθὸ ἐργάτη ὄχι μόνο γιατί δὲ διαθέτει συνήθως χρήμα ἀλλὰ καὶ γιατί μὲ τὴν ὑποτίμηση τῶν προϊόντων δὲν καλύπτονται τὰ πρόσθετα ἐξόδα.

Καὶ ἡ δουλειὰ τοῦ κοριτικοῦ στὸ νοικοκυριό, ἀπὸ τὴν τρυφερότερη ἡλικία του φαίνεται ἐξίσου ἀναγκαῖα, γιατί ξεκουράζει τὴ μάνα στὰ τριπλά τῆς καθήκοντα σὺν παραγωγῷ μάνας καὶ νοικοκυρᾶς.

Ἔτσι ἐγκαταλείπει τὸ χωριατόπουλο τὸ σχολεῖο ποὺ εἶναι ἄλλως τε τόσο ξένο ἀκόμα στὴ ζωὴ του καὶ στίς ἀνάγκες του, καὶ ποὺ δὲν ἔχει οὔτε καὶ μιὰ ἐλαστικότητα στὸ πρόγραμμά του ὥστε ν' ἀφίνει ἐλεύθερα τὰ παιδιὰ αὐτὰ στὸν καιρὸ τῆς μεγάλης περιόδου δουλειᾶς π. χ. γιὰ τὴ σπορὰ ἢ γιὰ τὸ θερισμὸ κ. τ. λ.

Στίς πόλεις, ἢ βιομηχανία, σὺν νέος Καιάδας καταπίνει κατὰ χιλιάδας τὰ παιδιὰ τῶν φτωχῶν. Ἑκατοντάδες παιδιὰ μαρζώνουν ἀπὸ ἡλικία ὀχτῶ καὶ ἑπτὰ χρόνων στὰ ὄγρὰ καὶ ζεστά νηματοουργεῖα, στὰ μεταξουργεῖα, ἀναπνέοντας ὅλη τὴ δηλητηριασμένη ἀχνα ἀπ' τὸ βράσιμο τῶν κουκουλιῶν, στὰ ταπητουργεῖα ὅπου δουλεύουν ἀτέλειωτες ὥρες δίπλα στὴ μάνα καὶ μοιράζονται τὸ μεσημέρι λίγο ξερὸ ψωμί στὸν ἴδιο τὸν τόπο τῆς δουλειᾶς.

Ὅλες οἱ βοηθητικὲς δουλειὲς μέσα στίς κλωστικὲς καὶ ὑφαντικὲς βιομηχανίες, στὴ βιομηχανία ποὺ κατασκευάζει χάρτινα εἶδη κουτιᾶ, σακουλές, φακέλλους

καὶ σ' ὅλους τοὺς λοιποὺς κλάδους, ποὺ δὲν ἀπαιτοῦν εἰδίκευση, μὰ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ φτηνὰ χέρια ποὺ θὰ ἐξασφαλίσουν τὴ φθηνὴ παραγωγή καὶ πληρώνουν ἕνα κάποιο ἡμερομίσθιο, μαζεύουν τὰ φτωχὰ ἀνήλικα. Τὸ ἡμερομίσθιο τοὺς ὅσο μικρὸ καὶ ἂν εἶναι, εἶναι ἀπαραίτητο στὸν προϋπολογισμὸ τῆς πολυμελοῦς ἢ ἀφρανεμένης οἰκογένειας. Εἶναι πολλὲς φορές ἡ μόνη πηγὴ διατροφῆς τοῦ πεντάρφανου παιδιοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν του, γιὰ τὰ ὁποῖα αὐτὸ εἶναι ὁ μόνος προστάτης. Ἐπ'ἀνείλημνες ἐρευνες τοῦ Ἰπουργείου Ἐθνικῆς Οἰκονομίας, ἀπέδειξαν ὅτι τὰ ἐργαζόμενα ἀνήλικα μαζεύονται μόνο στὰ ἀτεχνα ἐπαγγέλματα καὶ ὅτι τὸ ἡμερομίσθιο τοὺς εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ μὴ πεινοῦν ἢ νὰ πεινοῦν λιγώτερο.

Καὶ ἡ βιοτεχνία ὅπως καὶ τὸ ἐμπόριο, ἔχουν κι' αὐτὰ ἕνα μεγάλο ρόλο στὴν ἐκμετάλλευση τοῦ παιδιοῦ. Σ' ὅλα τὰ κεντρικὰ ὑπόγεια τῶν Ἀθηνῶν ποὺ ἔχουν μεταβληθῆ σὲ ἐργαστήρια, σκύβουν ὠχρὰ καὶ καχεκτικὰ παιδιὰ πάνω στὸ τραπέζι τοῦ ῥάφτη, στὸ καλάποδι τοῦ παπουτοῦ, κοντὰ στὸν τῶρνο ἢ τίς ξυλουργικὲς μηχανές ποὺ ἐκσφενδονίζουν ὀλόκληρο σύννεφο ἀπὸ ψιλὰ ψιλὰ βροκανιδάκια καὶ γεμίζουν τ' ἀσθενικὰ τους πνευμόνια.

Καὶ ὁ λουστράκος ποὺ δέχεται τίς βροχές, τὸ βαρρῆα τοῦ Δεκεμβρίου ἢ τὸν ἥλιο τοῦ Ἰουλίου μὲ τὴν ἴδια ἀπάθεια ἀπασχολημένος μόνο πῶς θὰ πάη σωστὸ τὸ ὠρισμένο κέρδος στὸν ἀφεντικὸ—ἐργολάβο, ὅπου τὸν παρεχώρησε ὁ πατέρας του γιὰ ὠρισμένο εἰσόδημα τὸ χρόνο, ποὺ τὸν ἐνδιαφέρει πειότερο ἀπ' τὸ ἴδιο του παιδί. Καὶ ὁ μικρὸς εἰσπράχτορας ποὺ βραχνιάζει τὸ βράδυ καὶ κρέμεται σὰ σταφύλι πίσω ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο συγκοινωνίας. Καὶ ὁ μικροῦπάλληλος τοῦ καταστήματος ἢ τοῦ γραφείου, ἀπὸ τὸν μπακαλόγατο ποὺ κοιμάται πάνω στὰ σακκιά μὲ τὰ ὄσπρια ἢ μέσα σὲ καμμιὰ καταπαχτή, ὡς τὸν μικρὸ ποὺ ἔρχεται περπατώντας μιὰ ὥρα δρόμο ὡς τὸ γραφεῖο γιὰ νὰ κἀνῃ ὅλη τὴν ἡμέρα ἀτέλειωτες κοῦρσες λαχανιασμένος, ὡς τὸν μικροῦπάλληλο μαγαζιῶν ποὺ φτάνει στίς 10 τῆς νύχτα στὸ σπίτι του, ὅλα αὐτὰ τὰ παιδιὰ τοῦ λαοῦ, μαραινόνται, φθίνουν, πεθαίνουν μπροστὰ στὰ μάτια μας χωρὶς κανεὶς νὰ συγκινηθῆ, πολὺ λιγώτερο νὰ διαμαρτυρηθῆ.

Καὶ τελευταῖο στὴ σειρά, μὰ πρῶτο στὸν πόνο τὸ δουλάκι. Ποιὸς θὰ ψάλλει ποτὲ στὸν πειδὸ μακάθριο τόνο τὴ δυστυχία τοῦ παιδιοῦ αὐτοῦ, τοῦ σκλάβου, ποὺ δέχεται στὴ ράχη του νὰ νεῦρα τῆς νοικοκυρᾶς, ποὺ χάνει κάθε ἀνθρωπισμὸ μέσα στίς βρισιές, στὴν περιφρόνηση καὶ ποὺ σ' αὐτὸ ξεσπάζουν ὅλα τὰ ἐνστικτα τῶν ἀγοριῶν ἢ καὶ τοῦ κυρίου κάτω ἀπὸ τὴ σιωπηλὴ σκέπη τῆς οἰκογενειακῆς ἠθικῆς! Οἱ ἀρχαῖοι δοῦλοι ἦταν σὲ πολὺ καλλίτερη θέση ἀπέναντι τῶν παιδιῶν αὐτῶν. Ἐκεῖνοι ἀγοράζονταν καὶ ὁ θάνατός τους ἦταν μιὰ οἰκονομικὴ ζημία. Ἐνῶ τὰ παιδιὰ αὐτὰ κι' ἂν πεθάνουν, ἀδειάζουν ἀπλᾶ μιὰ θέση γιὰ τὰ μικρότερα ἀδέρφια, γιὰ τὴν ἴδια δυστυχισμένη ζωὴ.

Ὅλη αὐτὴ ἡ ἄλυσίδα τῶν βασανισμένων παιδιῶν τοῦ λαοῦ μὲ τίς χιλιάδες τοὺς κρίκους γεμίζει ἀπὸ

φρίκη τήν κόλαση πού ανοίγεται κάτω από τούς τάφους πού ετοιμάζει ή πρόωρη δουλειά. Καί ή φρίκη ξεχύνεται σέ χιλιάδες μολύσματα, σωματικά, πνευματικά καί ήθικά πού δηλητηριάζουσι δλόκληρη τήν κοινωνική ατμόσφαιρα. Είναι ίσως ή μόνη έκδίκη τώτων ποινεμένων κορμιών για τήν αναισθησία με τήν έποία ή κοινωνία αυτή άνέχεται τή φθορά τους, τήν έξουθένωσή τους. Τό άρρωστο παιδί πού μολύνει με τή φθίση του τά γύρω του γερά, τό έγκληματικό, τό ανισόρροπο να οί καρποί τής άδιαφορίας πού πληρώνονται όχι μόνον ήθικά μά καί σέ χρήμα για τήν ύστερονή περίθαλφή τους.

Κι' αν ο άνθρωπισμός αποτελεί έννοια κούφια για μερικούς, ίσως ας έχουν ύπ' όψει τους ότι ή σπατάλη του πλούτου, άπ' τή φθορά τών όργανισμών πού αναίνονται ν' αποδώσουν όταν είναι πειά ύφρμις είναι άνυπολόγιστη.

Τό πρώτο λοιπόν βασικό αίτημα πού βγαίνει επιταχικώς μέσα από τή στουγή αυτή πραγματικότητα είναι: **Κατάργηση τής παιδικής εργασίας**

Είνε άλήθεια ήλιθερό ν' αποτελή αίτημα στόν τόπο μας πού να προβάλλεται ακόμη, ή απομάκρυνση του παιδιού από τήν εργασία, ενώ όλα τά πολιτισμένα Κράτη τό έχουν πρό πολλού πραγματοποιήσει. Καί όμως στην Ελλάδα υπάρχει νομοθεσία πού άπαγορεύει τήν παιδική εργασία 16 χρόνια τώρα.

Από τό 1912, ο νόμος «περί γυναικών καί άνηλικών άπηγόρευε» τήν εργασία γενικά μεν κάτω τών 12 χρόνων, ως τά 14 δέ έφύσον τό παιδί δέν είχε τελειώσει τό τετράχρονο τότε σχολείο τής υποχρεωτικής μόρφωσης. Τό 1919 καί 1920 έξ άλλου υπεγράφησαν διεθνικές συμβάσεις πού όρίζουν τά 14 χρόνια για τήν είσοδο τών παιδιών στη βιομηχανία. Ανάλογη σύμβαση έγινε δεχτή καί για τή γεωργία με άρκετή όμως έλαστικότητα.

Μιά άλλη διεθνική σύμβαση πού κυρώθηκε φέτος καί από τήν Ελλάδα άπαγορεύει στα παιδιά κάτω τών 18 χρόνων να προσλαμβάνονται στα πλοία ως θερμαστές ή άνθρακευτές.

Μένει όμως χωρίς διακανονισμό όλο τό μεγάλο πλήθος τών επαγγελματιών πού άπασχολούν παιδιά, σάν τά έμπορικά καταστήματα καί τά γραφεία, τά πλανόδια επαγγέλματα καί κέντρα διασκεδάσεων καί τόσα άλλα. Έν τούτοις στην Ελλάδα δέν εφαρμόζονται ούτε οί πρώτες συμβάσεις. Γιατί; Τό ότι όλα αυτά τά χρόνια ήσαν δυστυχημένα, ότι ή μεταπολεμική φτώχεια καί ή συρροή του προσφυγικού κόσμου ήταν σοβαρώτατα έμπόδια για τήν εφαρμογή παρομοίων θεσμών, κανείς δέν μπορεί να τό άρνηθή. Δέν μπορούν όμως καί να χρησιμεύσουν ως άπόλυτη δικαιολογία για τήν μη εφαρμογή τών θεσμών αυτών. Αν όλα αυτά τά έμπόδια έγιναν άνυπέροβλητα καί έξακολουθούν να είναι, αυτό όφείλεται στο ότι καί νομοθετικά αυτά μέτρα είναι άπλώς κατασταλτικά, ότι έναρκώνονται σέ άπαγορεύσεις πού μεμονωμένες ποτέ δέν άρκοϋν. Γιατί χτυπουν τά αποτελέσματα τών κοινωνικών κακών καί όχι τά αίτια. **Καί τά αίτια τής παιδικής εργασίας είναι μόνον οικονομικά.** Γι' αυτό είναι ανάγκη ν' άντικρυστούν με θετικά οικονομικά μέτρα καί με συναφή μέτρα προνοίας πού θα έμποδίσουν τήν ίδια

τή γένεση του κακού, αντί να προσπαθούν άφελώς ν' άναστειλουν τόν χείμαρο τής κοινωνικής άθλιότητας, όταν πειά ξεχύνεται όρμητικώς καί κατακλύζει δλόκληρη τήν χώρα μας.

Τά θετικά αυτά μέτρα μπορούν να έννοσηθούν συνολικά μόνο σέ μιá βραχίην έννοια: Στην άνόρθωση τής οικονομικής καί κοινωνικής στάθμης τών εργαζομένων τάξεων.

Καί είναι νομίμως καθήκον του πρώτου αυτού συνεδρίου άφου διαπιστώσει ότι ή παιδική κακοδιαμονία γενικά καί ή παιδική εργασία ειδικώτερα, όφείλονται στην οίκτηρή οικονομική καί κοινωνική κατάσταση τών τάξεων αυτών, έφύσον ή πλέρια άποκατάστασή τους δέν είναι δυνατή μέσα στο σημερινό καθεστώς, να ζητήση τουλάχιστο να επέδληθή τό ταχύτερον, βλη ή σειρά τών μέτρων εκείνων τά όποια όπωσδήποτε θα καλύτερεύσουν τούς όρους τής ζωής τους.

Οί κυριώτεροι από τούς θεσμούς αυτούς είναι:

1) **Ο καθορισμός ενός ελαχίστου όρίου ήμερομισθίου ή μισθοϋ** εις τά επαγγέλματα πού πληττονται περισσότερο, —τόσο τά εργατικά όσο καί τά υπαλληλικά, ως καί τά επαγγέλματα πού έξασκούνται στο σπίτι για λογαριασμό τρίτων, — υπό τούς αυτούς όρους για τά δύο φύλα.

2) **Η όργάνωση καί ή υποχρεωτική εφαρμογή**, σ' όλα τά στάδια εργασίας, τών κοινωνικών ασφαλίσεων κατ' τής άρρώστειας, τών άτυχημάτων, του γήρατος καί τής άνεργίας ως καί ή ασφάλεια μητρότητας.

3) **Τά οικογενειακά επιδόματα.**

4) **Η καθιέρωση τής οχτώωρης καθημερινής δουλειάς σ' όλα τά επαγγέλματα.**

5) **Η όργάνωση ολοκληρου δικτύου θεσμών καί ιδρυμάτων προνοίας.**

Δέν πρόκειται βέβαια ν' άναπτύξη έδώ τήν έννοια καί τήν ώφελιμότητα κάθε θεσμού. Είναι άλλωστε τόσο γνωστοί καί έχουν πρό πολλού έφχρησιστή σ' όλες σχεδόν τις πολιτισμένες χώρες, ώστε ή έξ αυτών πείρα να επέδλη τήν άμεση εφαρμογή τους, παρ' όλα τά προσβαλλόμενα έμπόδια καί τις δυσκολίες.

Ο καθορισμός του ελαχίστου ήριου μισθοϋ ή ήμερομισθίου θα περιώριζε τά μεροκάματα τής πείνας, θα καταργούσε τό υπαλληλικό μισθάριο τών 500 καί 300 δραχμών για δεκάωρη δουλειά, τήν φρικώδη έκμετάλλευση τών εργατριών πού δουλεύουν στο σπίτι. Πόσες χιλιάδες μανάδες γίνονται θύματα του λεγόμενου άποπνιχτικού συστήματος (sweating system) κατ' τό όποϊον μεταξύ εργοδότη καί τής εργάτριας μεσολαβούν δύο καί τρία πρόσωπα ως υπεργολάβοι πού άπορίζουν από τόν ιδρώτα τής μάνας καί κλέβουν τό ψωμί τών παιδιών τής.

Τά παιδιά αυτών τών μανάδων δουλεύουν άπ' τήν παιδ μικρή ήλικία τους. Όρφανά από πατέρα ή έγκαταλειμένα έπειδή δέν προήλθαν από νόμιμο γάμο, άνεβαίνουν τό Γολγοθά του μαρτυρίου τους στην άνάξηση του ψωμιού.

Η όργάνωση έξ άλλου τών ασφαλίσεων θα άποδόση στους εργαζόμενους τήν ασφάλεια για τό αύριο. Δέν θα λείπει τό ψωμί από τήν οικογένεια, μόλις πέσει άρ-

ρωστος ὁ πατέρας ἢ ἡ μάνα, μόλις δὲν ἔχουν δουλειά, μόλις πάθουν ἀτύχημα ἢ ἔταν γεράσουν.

Τὰ οἰκογενειακὰ ἐπιδόματα θὰ διευκολύνουν τὴν ἐργατικὴν οἰκογένεια, βάζοντας μιὰ ἰσορροπία μεταξύ τῆς οἰκονομικῆς ἀνισότητος τῶν ἐργαζόμενων χωρὶς οἰκογενειακὰ βάρη καὶ ἐκείνων ποὺ διατρέφουν ἄλλους. Τὰ ἐπιδόματα αὐτὰ δίδονται ἢ σὰν ποσοστὸ ἐπὶ τοῦ μισθοῦ ἢ ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἰδιαιτέρα ταμεῖα ἢ ἐνώσεις ταμείων ποὺ τροφοδοτοῦνται καὶ ἀπὸ τοὺς Δήμους τὸ Κράτος καὶ τοὺς ἐργοδότες.

Ἐπὶ πλεόν ἢ καθιέρωση τῆς ὀχτώωρης ἐργασίας σ' ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα ποὺ δὲν ἐφαρμόστηκε ἀκόμα στὸν τόπο μας, θὰ συντελοῦσε ἐκτὸς τῶν ἄλλων πλεονεκτημάτων τῆς, ὑγιεινῶν καὶ κοινωνικῶν καὶ στὴν ἐλάττωση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐργαζομένων ἀνηλίκων, γιατί θὰ ἐλάττωνε τὸν ἀριθμὸ τῶν ἀνέργων γονέων ἢ προστατῶν των.

Τέλος ἢ πλείρια ὀργάνωση τῶν θεσμῶν τῆς κοινωνικῆς προνοίας θὰ διευκόλυνε τὴ ζωὴ τῶν ἐργαζόμενων ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀντιμετωπίσουν ἀτομικά, τοὺς κοινωνικοὺς κινδύνους τῆς ἀρρώστειας, θὰ καθιστοῦσε ὄχι μόνον δυνατὴ μὰ καὶ ὠφέλιμη τὴν ἐργασία τῆς ἑγγαμῆς γυναίκας μὲ τὴν διευκόλυνση ποὺ τῆς παρέχουν οἱ παιδικοὶ σταθμοὶ κλπ. Θὰ ἔκανε ἀκόμα ἐφαρμόσιμο τὸ θεσμὸ τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαίδευσης καὶ θὰ παρουσίαζε τέλος τὴν κοινότητα, τὸ Δῆμο καὶ τὸ Κράτος παραστάτη τῶν φτωχῶν τάξεων καὶ ὄχι ἀσπλαχνο εἰσπράχτορα φέρων ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ φτωχοὶ ἔχουν τὴν συναίσθηση ὅτι δὲν τοὺς ἐπιστρέφεται τίποτα.

Ὡς πρὸς τοὺς θεσμοὺς τῆς προνοίας θάθελα νὰ ἐπι-
σύρω τὴν προσοχὴ σας κύρια σὲ τρία σημεῖα.

1ον **Στὰ μαθητικὰ συσσιτία.** Ἐχω τὴν ἀπόλυτη πεποίθηση ὅτι μ' αὐτὰ εἶναι δυνατὸν νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα τῆς ὑποχρεωτικῆς μόρφωσης. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ μελετηθῇ καὶ νὰ ἐφαρμοστῇ τὸ ταχύτερο ὁ θεσμὸς σ' ὅλη τὴ χώρα. Τὰ πλαίσια τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλειῶν θὰ μπορούσε νὰ χωρέσει ἴσως καὶ τὴ σχολικὴ ἀσφάλεια, ὑποχρεωτικὰ γιὰ ὅλους τοὺς γονεῖς ποὺ ἔχουν παιδιά ὄχι μόνον στὰ δημόσια σχολεῖα ἀλλὰ καὶ στὰ ἰδιωτικὰ καὶ παιδιά ποὺ διδάσκονται ἀκόμα στὸ σπίτι. Ἀπὸ τὴν ἀσφάλεια αὐτὴ θὰ ἦταν ἴσως δυνατὸ μὲ κατάλληλους σπουδασμοὺς νὰ δίνεται φτηνὸ φαγητὸ τὰ μεσημέρι στὰ παιδιά ὅλων τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ δωρεάν γιὰ τὰ παιδιά τῶν φτωχῶν. Ἀλλὰ καὶ εἰδικὸς ὀργανισμὸς μαθητικῶν συσσιτίων θὰ μπορούσε νὰ σχηματιστῇ μὲ τίς παραπάνω καταβολές καὶ μὲ ἄλλους εἰδικούς πόρους.

2ον **Στοὺς βρεφικοὺς καὶ παιδικοὺς σταθμοὺς.** Ἡ ἀνάγκη τους εἶναι ὑπὲρ ποτε ἐπείγουσα. Τὸ παιδί τῆς ἐργαζόμενης μάνας μένει στὸ ἔλεος τῆς γειτονίας ἢ τοῦ καλοῦ Θεοῦ. Πόσες μάνες κλειδώνουν μονάχα τὰ μικρά τους, ποτισμένα μὲ ὑπνο ἐλόκληρη τὴ μέρα. Πόσες ἀκόμα μεταβάλλουν τὸ μοναδικὸ τους δωμάτιο σὲ βρωμερὸ πλυσταρεῖο γιὰ νὰ μπορούν νὰ μένουν κοντὰ στὸ μικρό. Ἄν ὑπῆρχαν σταθμοὶ καὶ τὸ παιδί θὰ μπορούσε νὰ χεῖ ὑγιεινοὺς ἄρτους διατροφῆς καὶ ἡ μάνα ἀνεκτοὺς ἄρτους ἐργασίας, μὴ ἐγκαταλείποντας ἐπαγγέλματα τεχνικὰ καὶ συνεπῶς πληρωνόμενα καλλίτερα γιὰ τὰ συνήθη βαρύτατα, τῆς πλούστρας τῆς

σιδερώτρας ἢ καὶ τῆς ξενοδουλέφτρας ποὺ διεξάγονται ὑπὸ ἄρτους σκληροὺς καὶ δὲν δίνουν καὶ συνεχῆ δουλειά.

3ον **Στὴν ἀνάγκη νὰ πάρουν τὴν πρωτοβουλία τῆς προστασίας τοῦ παιδιοῦ οἱ Δήμοι καὶ οἱ Κοινότητες.** Ἡ κοινωνικὴ πρόνοια ἀνήκει σχεδὸν ἀποκλειστικὰ στὴν ἀρμοδιότητά τους. Αὐτοὶ ἔχουν καθῆκον ν' ἀναλάβουν τὴν ὀργάνωσή τους μὲ τὴ χρησιμοποίηση καὶ τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας ποὺ, μονάχη, οὔτε ἀρκεῖ, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ συντονιστῇ ὀλοκληρωτικὰ. Γιαυτὸ ἔμως χρειάζεται νὰ αὐτοδιοικηθῶνται. Ἡ αὐτοδιοίκηση τῶν δήμων καὶ τῶν κοινοτήτων εἶναι τὸ μόνον σταθερὸ πλαίσιο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς κοινωνικῆς προνοίας καὶ στὸν τόπο μας.

Καὶ κοντὰ σ' ὅλ' αὐτὰ τὸ ζήτημα τῆς παιδικῆς ἐργασίας πρέπει νὰ γίνῃ κοινὴ συνείδηση. Εἶναι ἀνάγκη νὰ καταλάβουν ὅλοι ὅτι τὸ α τῆς προστασίας τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἡ κατάργηση τῆς παιδικῆς ἐργασίας. Χωρὶς αὐτὴν κάθε ἄλλη προστασία ἀποτελεῖ ἀπλήν εἰρωνία.

Κι' ἄς δοῦμε πειὰ ὄχι τὰ παιδιά, μὰ τὰ νεαρὰ πρό-
σωπα στὴν ἐργασία.

Ἄν τὸ 14ο ἔτος εἶναι σήμερα τὸ γενικὸ χρονικὸ ἔριο γιὰ τὴν εἰσοδὸ τους στὴν δουλειά, τὸ 18ο ἀρχίζει νὰ ἐπιβάλλεται μόνον γιὰ τὰ βαρεῖα καὶ ἀνθυγιεινὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἐργασίες. Ἡ νομοθεσία μας προβλέπει ὀλοκληρὸ κατάλογο τῶν ἐπαγγελημάτων αὐτῶν. Ὅμως ἢ ἐπιστήμη διδάσκει ὅτι μόνον μὲ πλείρια ἀνάπτυξη σωματικὴ καὶ διανοητικὴ, πρέπει τὸ ἄτομο νὰ ἀπα-
σχολεῖται ἐπαγγελματικὰ σὲ δουλειά. Γι' αὐτὸ τὸ 18ο εἶναι τὸ χρονικὸ ἔριο τὸ ὁποῖο πρέπει νὰ ζητήσομε νὰ ἐφαρμοστῇ γενικά. Μὰ τὸ αἰτητά μας αὐτὸ θὰ μένη ἀνεκπλήρωτο γιὰ χρόνια ἴσως πολλὰ, ὅπως ἀνεκπλήρωτο ἴσως θὰ μένη καὶ τὸ ἄλλο γιὰ τὴν πλήρη ὀργάνωση τοῦ ἐνιαίου ὀχτάχρονοῦ σχολεῖοῦ ἐργασίας καὶ τῶν ἐπαγγελματικῶν σχολῶν ὅπου θὰ δίνεται γενικὴ μόρφωση καὶ εἰδικὴ τεχνικὴ.

Ὡς τόσο ἄς παρακολουθήσομε τὰ κύρια προβλή-
ματα ποὺ προβάλλονται στὴν ἐργασία τῶν νεαρῶν ἀτόμων τῶν 14—18 χρόνων. Ὁ ὠρισμένος χρόνος δὲν μοῦ ἐπιτρέπει δυστυχῶς παρὰ μόνον νὰ τὰ θίξω.

1ον Πῶς θὰ προσαρμοστῇ τὸ ἐπάγγελμα πρὸς τίς ἀτομικὲς ἰκανότητες τοῦ ἐργαζόμενου—σωματικῆς καὶ ψυχικῆς—καὶ πῶς θὰ κατατοπιζονται ὡς πρὸς τίς ἀνάγκες τῆς κατανομῆς τῶν διαφόρων ἐπαγγελημάτων ἀνάλογα μὲ τίς οἰκονομικὲς ἀνάγκες τῆς χώρας.

2ον Πῶς θὰ ὀργανωθῇ ἢ μαθητεία.

3ον Πῶς θὰ ὀργανωθῇ ἢ ἐπαγγελματικὴ μόρφωση.

4ον Πῶς θὰ λείψουν οἱ βαρεῖς ἔργοι ἐργασίας.

5ον Πῶς θὰ προληφθοῦν οἱ ἠθικοὶ κίνδυνοι μερικῶν ἐπαγγελημάτων καὶ ἢ κατάπτωση τῆς ἀνθρώπινης αξιο-
πρέπειας μὲ τὴν ἀσκηση ἐπαγγελημάτων ποὺ τὴν θίγουν.

6ον Πῶς θὰ ὀργανωθῇ ἢ μόρφωση τῶν ἐργαζομένων.

7ον Πῶς θὰ ὀργανωθῇ ἢ ψυχαγωγία τους.

Ἀνάλογα μὲ τὰ προβλήματα αὐτὰ βγαίνει ὀλοκληρὴ σειρά αἰτημάτων.

α') Ὀργάνωση γραφείων γιὰ τὸν ἐπαγγελματικὸν
προσανατολισμὸν.

Τὰ γραφεῖα αὐτὰ μὲ βάση τὴν ἀτομικὴ ὑγιεινὴ καὶ ψυχολογικὴ ἐρευνα ὡς καὶ τίς κοινωνικὲς καὶ οἰ-
κονομικὲς συνθήκες τῶν νέων, τοὺς κατατοπιζοῦν στὰ

διάφορα επαγγέλματα ανάλογα με τις παρουσιάζόμενες γενικές οικονομικές ανάγκες και τις ατομικές ικανότητες

Ἡ χρησιμοποίηση τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας γιὰ τὴν παρακολούθηση τῶν νέων αὐτῶν ὡς καὶ τὴν ἐξακρίβωση τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς τους εἶναι ἐξαιρετικὰ ἐπιθυμητή.

β') Νὰ εἰσαχθῆ ἡ σύμβαση μαθητείας τὸ contrat d'apprentissage, ὑπὸ ὠρισμένους βασικοὺς ὅρους, ὑπὲρ τῶν νέων μὲ ἀναγραφὴ ὑποχρεώσεων ῥητῶν γιὰ τοὺς ἐργοδότες. Νὰ εἰσαχθῆ ὁ ἔλεγχος τῆς μαθητείας αὐτῆς καὶ νὰ ἀφαιρεθῆ τὸ δικαίωμα ἀπὸ τοὺς ἀκατάλληλους νὰ χρησιμοποιοῦν μαθητευομένους.

γ') Νὰ καθιερωθῆ ἡ γενικὴ συμπληρωματικὴ μέρ-

φωση με σχολεία δίχρονα τουλάχιστον ημερήσια όπου θα δίδονται και οι βάσεις τεχνικής μόρφωσης.

δ') Να οργανωθεί ή γενική επαγγελματική μόρφωση σε ειδικά σχολεία και ή συμπληρωματική υποχρεωτικά μέσα στα χρονικά όρια της ημερησίας δουλειάς και χωρίς περικοπή της αντιμισθίας.

ε') Να επεκταθούν οι εργατικοί νόμοι σ' όλα τα μισθωτά επαγγέλματα και τους οικιακούς υπηρέτες. Χρονικό όριο εισόδου, ώρες εργασίας, υγιεινή και ασφάλεια, αποζημίωση για άτυχήματα κλπ.

ς') Να εφαρμοστούν και επεκταθούν οι απαγορευτικές διατάξεις για την εργασία νεαρών ατόμων σε επαγγέλματα με ήθικους κινδύνους μεγάλους ή σε ανάρμοστα για την ανθρώπινη αξιοπρέπεια π.χ. ή διακωμώδηση παιδιών χάρη ρεκλάμας κλπ.

Φυσικά όλα τα παραπάνω μπορούν να έννοηθούν μόνο σ' ένα γενικό πλαίσιο κοινωνικών μεταρρυθμίσεων. Μέσα σ' αυτό τὰ συναφή προγραμματικά μας αίτηματα πρέπει να είναι :

α') Να ληφθή νομοθετική και οικονομική μέριμνα για τή λαϊκή κατοικία.

β') Να οργανωθεί ή λαϊκή μόρφωση και ή λαϊκή ψυχαγωγία ως και ή φυσική άγωγή για σκοπούς όμως υγιεινής ή τελευταία και όχι στρατιωτικούς.

γ') Να εξασφαλιστή ή ελευθερία της σκέψης και ή ελευθερία στην εργάνωση των νέων.

Και στο σημείο αυτό θάθελα να τονίσω ότι τὸ μεγαλύτερο ἔγκλημα κατὰ τῆς νέας γενεᾶς εἶναι νὰ τῆς κλείνει ἡ γενεὰ πὸν πέρασε τοὺς ἰδεολογικοὺς τῆς ὀρίζοντες καὶ νὰ νομίζει ἀφελῶς ὅτι μὲ τὴν πίεση εἶναι δυνατόν νὰ πολεμηθοῦν οἱ ἰδέες ὅταν ἔχουν μέσα τους νέα ζωή. "Ἄλλωστε ἄς μὴ ἀπατώμεθα. Κάτω ἀπὸ ἰδέες καὶ συστήματα ὅ,τι ἔχει βασικὴν καὶ ἀντικειμενικὴν ἀξία εἶναι ἡ σταθερὴ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐξασφαλίσῃ καλύτερους ἔρους ζωῆς σ' ἕσο τὸ δυνατό μεγαλειότερες μάζες. Αὐτὸ τὸ καθήκον καλούμεθα νὰ συνεχίσουμε σήμερα. Θὰ τὸ συνεχίσουμε δὲ μόνο ἂν πιστεύουμε ὅτι «**Κάθε παιδὶ ποὺ γεννιέται εἶτε ἀπὸ νόμιμη εἶτε ἀπὸ μὴ νόμιμη σχέση καὶ ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ περιβάλλον του ἔχει ἴσα δικαιώματα νὰ ζῆσιν καὶ ν' ἀναπτυχθῆ καὶ ὅτι ἡ Πολιτεία ἔχει καθήκον νὰ τοῦ τὰ ἐξασφαλίζει**». "Ἄν ἡ ἀπλὴ αὐτὴ ἀλήθεια δὲν γίνεαι, τοῦλάχιστο σ' ὅλους ἡμᾶς, κοινὴ συνείδηση, εἶναι περιττὸ νὰ ὀργανώνουμε νέα συνέδρια γιὰ τὴν προστασία τοῦ παιδιοῦ.

Μαρία Α. Σβώλου